

Doortrekkers *pur sang*: Rode en Zwarte Wouw

■ *Vrijwel iedereen die in het voor- of najaar veel buiten is, de lucht goed in de gaten houdt en scherpe ogen heeft, maakt kans een Rode of Zwarte Wouw tegen het lijf te lopen. Broeden doen ze in ons land vrijwel niet, maar op goed bemande trektelposten op stuwingspunten kunnen in uitzonderlijke seizoenen tientallen passeren, vooral van de Rode Wouw. Zwarte Wouwen lijken minder talrijk, maar is dat eigenlijk wel zo?*

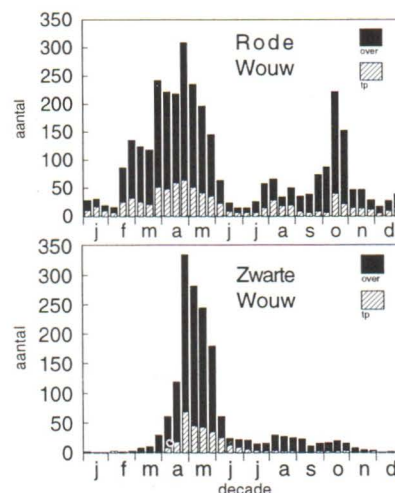
Incidentele broedvogels

Worden Rode en Zwarte Wouw op trek veelvuldig waargenomen, broeden doen ze vrijwel niet in Nederland. Van de Rode Wouw zijn tot nu toe maar een handvol broedgevallen vastgesteld, en dat terwijl de soort net over de grens met Duitsland wel als broedvogel voorkomt (o.a. 350-400 paar in Nordrhein-Westfalen in 1995; Charadrius 33: 1-15). De Zwarte Wouw is als broedvogel nog zeldzamer en heeft tot nu toe nog maar tweemaal met zekerheid in Nederland gebroed (in 1984 en 1996; Avifauna van Nederland, van den Berg & Bosman 1999). De nestvondst die dit voorjaar in het IJsseldal werd gedaan, mag dan ook bijzonder worden genoemd. Vergeleken met de Rode Wouw liggen de meest nabijgelegen broedplaatsen verder naar het zuiden en oosten. Zwarte Wouwen gedragen zich in ons land meer als uitgesproken trekvogels en worden i.t.t. Rode Wouw minder buiten de echte doortrekperiodes gezien.

Voorjaars trek favoriet

Beide wouwen zijn het talrijkst tijdens de voorjaars trek. Rode Wouwen trekken door van half februari tot begin juni, met de meeste waarnemingen

van eind maart tot half mei. In deze periode passeren eerst de volwassen broedvogels, vervolgens de onvolwassen niet-broeders. De piek die het BSP-materiaal laat zien in de laatste decade van april betreft waarschijnlijk dan ook voor het grootste deel onvolwassen vogels. Het aantal pleisteraars (25% van de waarnemingen) houdt ongeveer gelijke tred met het aantal overvliegende vogels. Op goede dagen zijn op trektelposten tot 8 Rode Wouwen geteld (7 mei 1991, Sellinger Gr). Vergeleken met Rode Wouw kent de Zwarte een meer uitgesproken trekpatroon, met bovendien een latere startdatum. Gewoonlijk worden pas eind maart geregeld Zwarte Wouwen gemeld. In april neemt het aantal sterk toe en de voorjaars trek bereikt z'n hoogtepunt eind april, met vervolgens een geleidelijke afloop in mei. In deze periode worden ook verhoudingsgewijs veel pleisterende vogels waargenomen, maar net als bij de Rode Wouw gaat het in totaal om niet meer dan 20% van de gevallen. Zowel op trek als aan de grond zijn hooguit 4-5 Zwarte Wouwen tegelijk waargenomen. De waarneming van 7 overvliegende vogels op 22 april 1996 bij Weesp vormt hierop een uitzondering. Het totale aan-

Figuur 1. Seizoenspatronen (som van het aantal vogels per maandecade in 1989-98). Pleisteraars (tp) en overtrekkende (over) vogels zijn afzonderlijk weergegeven.

tal Zwarte Wouwen op het hoogtepunt van de trek verschilt overigens nauwelijks van het aantal Rode. Dat Rode Wouwen talrijker zijn komt vooral doordat ze over een langere periode doortrekken. Bovendien mag niet worden uitgesloten dat Rode Wouwen minder snel over het hoofd worden gezien, want vooral in het binnenland vindt passage van Zwarte Wouwen meestal op grotere hoogte plaats dan die van Rode Wouwen.

Na een periode van bijna-afwezigheid, worden beide soorten vanaf augustus weer met enige regelmaat gemeld. De Rode Wouw verschijnt zelfs nog iets eerder, en laat een klein piekje zien op de overgang van juli naar augustus (niet-succesvolle broedvogels?). In vergelijking met de Zwarte Wouw laat de Rode uitgesproken najaars trek zien. Deze bereikt in okto-

Figuur 2. Verspreiding van Rode en Zwarte Wouw in 1989-98. De grootte van de stip is een indicatie voor het aantal waarnemingen per locatie. Voorjaar is de periode maart t/m mei, najaar september t/m november.

ber een hoogtepunt, maar blijft numeriek een factor 2 achter bij de trek in het voorjaar. Van doortrek van Zwarte Wouwen is in het najaar weinig te merken. Waarnemingen komen vooral uit augustus, en in mindere mate uit september en oktober. Van een echte doortrekkie is geen sprake.

Trekbaan versus breedfronttrek

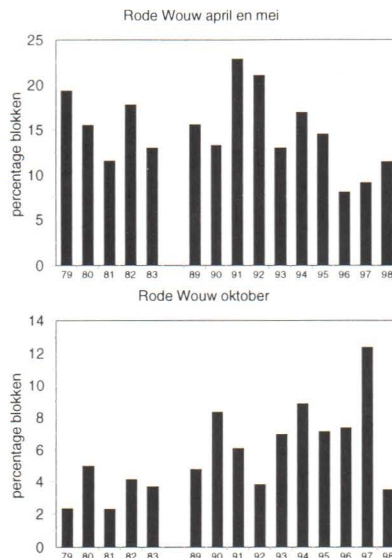
Uit de verspreiding van de Rode Wouw in het voorjaar valt duidelijk op te maken dat de hoofdmacht van de trekkers net langs de oostgrens schampt. Veel waarnemingen komen uit Limburg, Oost-Gelderland, Twente en Zuidoost-Groningen. Langs de kust kan stuwing optreden, met veel waarnemingen bij Breskens, langs de Hollandse kust, bij Den Oever en op Texel. In het Waddengebied zijn er concentraties met waarnemingen in het Lauwersmeer, op Schiermonnikoog en bij de Eemshaven: precies de plaatsen waar ook veel waarnemers actief zijn. Bij de Eemshaven is bovendien, net als in Breskens, sprake van gestuwde trek, vooral bij winden uit oost tot zuidoost.

Zwarte Wouwen lijken meer in een breed front Nederland te passeren. Weliswaar is er een concentratie van waarnemingen in Limburg, het aantal passanten in het westen van het land is verhoudingsgewijs veel groter dan bij de Rode Wouw. Let daarbij ook op de aantallen die over de Waddeneilanden vliegen. Net als bij de Rode Wouw treedt langs de kust (o.a. Breskens) enige stuwing op. Opvallend is verder de concentratie van waarnemingen in de zuidelijke helft van het IJsselmeergebied. Meer dan Rode Wouwen worden Zwarte Wouwen vaak in de nabijheid van moerasgebieden en andere *wetlands* gesignaleerd.

In het najaar ligt bij het voorkomen van Rode Wouwen de nadruk nog meer op Oost-Nederland. Kennelijk volgen de vogels bij de wegtrek uit de broedgebieden een meer oostelijke koers. Vooral vogelaars in Twente, het uiterste oosten van Gelderland en in Limburg hebben een goede kans om Rode Wouwen waar te nemen. Daarbuiten wordt de soort verspreid over het hele land in kleinere aantallen gezien. De weinige Zwarte Wouwen die in het najaar worden opgemerkt, worden over het hele land gemeld.

Toename Rode Wouw in het najaar?

In 1989-99 is het aantal meldingen van beide wouwen nauwelijks veranderd. Van de Zwarte Wouw kwamen jaarlijks meldingen van zo'n 150 vogels binnen, alleen in 1990 en 1992

Figuur 3. Trend van Rode en Zwarte Wouw, weergegeven als het aantal atlasblokken waar in 1978-83 (winter- en trekvogelatlant) en 1989-98 (BSP-nb) een vogel is gezien. Het aantal blokken is uitgedrukt als percentage van het aantal blokken waar waarnemingen in het kader van de atlas, resp. BSP-nb zijn gedaan.

waren dat er iets meer dan 200, wat in ieder geval in 1992 te danken was aan het frequent optreden van oostenwinden in mei van dat voorjaar (verdrifting), wat o.a. ook grote aantallen Roodpootvalken en Wespandieven opleverde. Bij Rode Wouwen liggen de aantallen op ongeveer 300 per jaar, met een uitschieter in 1991 (ruim 600). Trends over langere termijn geven weinig eenduidende cijfers. Op grond van het relatieve aantal atlasblokken lijkt de Rode Wouw in vergelijking met de winter- en trekvogelatlant

(1978-83) in het voorjaar stabiel, maar in het najaar sterk toegenomen. Deze ontwikkeling zou samen kunnen hangen met de groei van de Zweedse populatie, van 41 paar in 1971 naar 750 in 1997 (Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 92: 348). De Zwarte Wouw lijkt in het voorjaar in de jaren negentig talrijker dan in 1978-83, maar vertoont recent een lichte afname. In het najaar fluctueert het aantal meldingen zonder eenduidige trend.

— Kees Koffijberg & Erik van Winden

Verrekijkers van Carl Zeiss

'n Zeiss komt nu wel érg dichtbij.

De nieuwe verrekijker Carl Zeiss: de Difaun 8x30. Prijs incl. etui f 1145,-. Geïnteresseerd, bel voor uw dichtsbijzijnde dealer: 0294 - 49 67 90

ZEISS
PRECISIE VOOR UW OGEN